

**FİNANSAL OLMAYAN BİLGİLERİN RAPORLANMASINDA KÜRESEL
RAPORLAMA İLKELERİ ¹**

Arş. Gör. Nihal Altun ²

ÖZ

Anahtar Kelimeler

Finansal Olmayan
Bilgilerin Raporlanması,
Küresel
Sürdürülebilirlik
Raporlama İlkeleri,
Kurumsal Raporlama

Geçtiğimiz yüzyılda yaşanan gelişmeler ve değişimler işletmelerin işlevleri ve yönetimleri konusunda değişiklik meydana getirmiştir. Ekonomik değer yaratmak için var olan işletmeler topluma artı değer sundukları zaman varlıkları daha sürdürülebilir olmaktadır. Bu nedenle birçok kurum ve kuruluş sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunmakta ve faaliyetlerini paydaşlarının bilgisine sunmaktadırlar. Toplum ve paydaşlar açısından büyük önem arz eden kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik raporları kurumların nasıl performans gösterdiklerini sunmakta ve gelecek ile ilgili plan ve projelerini barındırmaktadır. Bu çalışmanın amacı kurumsal raporlama kavramını, kapsamını, gelişim sürecini ve küresel sürdürülebilirlik raporlama ilkelerinin çerçevesini açıklamak ve ilgili literatür ile genel bir çerçeve çizmektir.

**GLOBAL REPORTING PRINCIPLES OF REPORTING NON-FINANCIAL
INFORMATION**

ABSTRACT

Keywords

Non-Financial Reporting,
Global Sustainability Reporting
Principles,
Corporate Reporting

The developments and changes that took place in the past century have brought about changes in the functions and methods of businesses. Assets are more sustainable when existing businesses offer collecting plus value to create economic value. For this reason, many institutions and organizations are engaged in social responsibility, sustainability activities and present their activities to the stakeholders. Corporate social responsibility, which is of great importance for society and stakeholders, presents how sustainability reports perform, and contains future plans and projects. The aim of this study is to explain the concept of enterprise reporting, its scope, the development process and the framework of global sustainability reporting principles and to draw a general framework with the relevant literature.

Citation: Altun, N (2018), Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanmasında Küresel Raporlama İlkeleri, ARHUSS, (2018), 1(1): 31-49

¹ Bu çalışma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yrd.Doç.Dr. Nuray DEMİREL ARICI danışmanlığında Arş.Gör. Nihal ALTUN tarafından tamamlanan "Küresel Sürdürülebilirlik Raporlama İlkeleri Çerçevesinde Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması: Finansal Hizmetler Sektörü Üzerine Bir Çalışma" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir

² Araştırma Görevlisi, Bursa Teknik Üniversitesi, İTBF, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, nihal.altun@btu.edu.tr

1. GİRİŞ

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve çevresel bilincin artmasıyla birlikte işletmeler için salt üretim ve kâr maksimizasyonu odaklı faaliyet dönemi bitmiş durumdadır. İşletmeler toplumda var olabilmek, faaliyetlerini devam ettirebilmek için sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik ekseninde hareket etmelidirler. Finansal bilgilerini finansal tablolarda sunan işletmeler, finansal olmayan bilgilerini ise kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması gibi alternatif raporlama çerçevelerinde sunmaktadırlar.

Bu çalışmada; küresel sürdürülebilirlik raporlama ilkeleri çerçevesinde finansal olmayan bilgilerin raporlanması üzerinde durulmuş, ilgili literatür incelenmiştir.

2. KURUMSAL RAPORLAMA

Günümüzde yaşanan hızlı değişimler neticesinde çağdaş yönetim anlayışında ortaya çıkan yeni eğilimlerle birlikte işletmelerin yayınladıkları finansal raporlar tek başına yeterli olamamaktadır (Tek ve Gümüş, 2006: 13). Finansal ve finansal olmayan bilgilerin raporlanması olan kurumsal raporlama günümüzdeki şeklini alana kadar birçok aşamadan geçmiştir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde çok sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Aşağıda kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal olmayan bilgilerin raporlanması üzerine yapılan çalışmaların bir kısmı özetlenmiştir.

Eş (2008), British Petrol (BP) firmasının 2003 – 2006 yılları arasında sürdürülebilirlik verilerini kullanarak, firmanın sürdürülebilirlik performansını ölçmüştür. Çalışma sonucunda, BP'nin çevresel ve sosyal performansının en yüksek olduğu yıl 2006 yılı olduğunu tespit etmiştir. Farneti ve Guthrie (2009), araştırmalarında sosyal ve çevresel raporlamanın neden önemli olduğunu analiz etmişlerdir. Araştırmada kamu sektörü kuruluşlarının sürdürülebilirlik kavramını raporlarında nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda örgüt içinde bir anahtar kişinin sürdürülebilirlik raporlamasını başlattığı kanısına varılmıştır. Altuntaş ve Türker (2012), Türkiye'de faaliyet gösteren on üretim firmasının sürdürülebilirlik raporlarını tedarik zinciri uygulamaları açısından incelemişlerdir. Sonuç olarak, Türkiye'deki firmaların sürdürülebilir tedarik zinciri uygulamalarını sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu olarak ele aldıklarını ve sürdürülebilirliğin temeline ekonomik sürdürülebilirliği koyduklarını tespit etmişlerdir. Aksoy (2013), Borsa İstanbul (BIST)'da işlem gören ve

sürdürülebilirlik ya da kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporlaması yapan on dokuz işletmeyi ele almış ve çok boyutlu ölçekleme analizinden yararlanarak, Türkiye'deki işletmelerin sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi için bir ölçek önerisinde bulunmuştur. Çamlıca ve Akar (2014), lojistik sektöründeki firmaların sürdürülebilirlik performanslarını içerik analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Genel anlamda, firmaların raporları analiz edildiğinde firmaların sürdürülebilirlik konusunda çevresel sürdürülebilirliğe ağırlık verdikleri bulgusuna varmışlardır. Çetin vd., (2015), Türkiye'de faaliyet gösteren firmaların sürdürülebilirlik raporlarını paydaş yönetimi ve paydaş katılımını ölçmek için, raporları içerik analizi kullanarak incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre paydaşlarla ilgili olan açıklamaların paydaş katılımından ziyade paydaş yönetimi temeline dayandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bonson ve Bednarova (2015), finansal olmayan raporlamanın gönüllülük esasına dayalı olmasına rağmen son dönemlerde popüler olmasına değinmişlerdir. Popüler olmasına rağmen, sistematik ve standartlarında eksikler bulunmakta olduğu saptanmıştır. Çalışmada Avrupa Birliği şirketlerinde KSS raporlamasının boyutlarını incelenmiştir. Ross vd., (2015), ABD'de faaliyet gösteren on dört tarım-gıda firmasının KSS raporlarını incelemişlerdir. KSS raporlarının sürdürülebilirlik ile ilgili olarak içerik analizi yapmışlardır. Çalışma sonucunda Amerikan tarım-gıda firmalarının sürdürülebilirlik karakteristiğinin sektör ve zaman itibariyle farklılık gösterdiği ve işletmelerin birçoğu için sürdürülebilirlik politikaları geliştirme ve iyileştirme çabası içinde oldukları bulgusuna ulaşmışlardır. Gençoğlu ve Aytaç (2016), BIST Sürdürülebilirlik İndeksinde yer alan işletmelerin 2009-2015 yılları arasındaki faaliyet raporlarını incelemişlerdir. Analiz sonucunda firmaların sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili açıklamalarının yıllar itibariyle arttığı bulgusuna varılmıştır.

33

Üretimin devletten ziyade özel kurumlar tarafından kontrol edildiği kapitalist ekonomiler piyasa işlemleri ile özdeşleşmiştir. Fiyatlar, piyasa işlemleri ile belirlenmektedir. Piyasada işlem yapan bireylerin ve organizasyonların yatırımlarının yönüne karar verebilmeleri için yararlı bilgilere ihtiyaçları vardır. Açık, anlaşılır, kolay ulaşılabilir olan bilgiler piyasanın likiditesine bağlı olarak, bireylerin ve kurumların ekonomik işlemlere katılabilme olasılığını arttırmaktadır. Ayrıca ekonomik aktörlerin karar verme sürecinde hem finansal hem de finansal olmayan bilgilerin birleştirilmesi bireysel tercihleri doğru bir şekilde yansıtabilecek olan fiyatların oluşmasına olanak sağlayacaktır (Eccles ve Serafeim, 2014: 2).

Fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki bilgi akışını sağlayan bilgiler, finansal tablolarda mevcuttur (Usul ve Bekçi, 2001: 67). Finansal raporlamanın temel amacı, yatırımcılara ve kamuoyuna işletme ile ilgili mali bilgiler sunmaktır (Aydın, 2015: 62).

Finansal raporlar, finansal karar alırken yatırımcılar ve işletmeye kredi sağlayanlar için önemli bilgi kaynaklarıdır (Aktaş vd., 2013: 113). Finansal raporlar temel olarak işletmelerin finansal performansını, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını gösteren raporlardır. İşletmelerin karşılaşabileceği çevresel, sosyal, ekonomik riskler şirketin sürdürülebilirliğini doğrudan etkilediği için bu riskleri ve belirsizlikleri gören yatırımcılar, şirketlerin finansal raporlarına ilaveten finansal olmayan raporlarını da talep etmektedirler (Aras ve Sarıoğlu, 2015: 15).

İşletmelerin amaçlarının kârlarını arttırmak olduğu dönem geride kalmıştır. Hem işletmeler hem de paydaşlar karlılığın nasıl elde edildiğinin, sürdürülebilirliğini, nasıl paylaşıldığını düşünür hale gelmişlerdir. Kâr her ne kadar bir işi tanımlarken ana kıstas olsa da, toplumun sacayağı olan işletmelerin sosyal sorumluluk görevleri genel kabul görmüş bir gerçek olagelmıştır (www.etikzirvesi.com, 07.03.2017). Sürdürülebilirlik raporları işletmelerin kullanmış olduğu doğal kaynakların çevreye etkisinden, kurumsal yönetim kapsamında çalışan haklarına kadar birçok bilgi sunmaktadır.

Finansal tablolar ile başlayan kurumsal raporlamanın gelişimi, zaman içerisinde ihtiyaçlara bağlı olarak değişim göstermiştir (Şekil 1). 1990'larda başlayıp 2000'li yıllarda hız kazanan sürdürülebilirlik raporlaması, finansal ve finansal olmayan bilgilerin birlikte tümleşik olarak raporlandığı entegre raporlamaya doğru evrilmektedir (Karğın vd., 2013:31).

Şekil 1'de de görüldüğü üzere 1960'lı yıllarda paydaşları ve halkı bilgilendirmek için hazırlanan raporlar, finansal tablolar olarak yayınlanmaktadır. Küreselleşme ve çevre bilincinin artmasıyla birlikte finansal raporlama ve finansal olmayan bilgilerin de raporlanması ile ilgili gelişmeler mevcuttur. 1980 yılında finansal tablolara ilaveten yönetim açıklamaları, çevresel raporlama ile devam eden süreçte kurumsal raporlamanın gelişimi izlenmektedir. 1990'larda sunulan sürdürülebilirlik raporları, sosyal baskı ve yasalara uymak için hazırlanırken, günümüzde hazırlanan raporlar birçok stratejik hedefi içermektedir. Bu stratejik hedefler ise; piyasadaki rekabetçi

pozisyonunu arttırmak, paydaşlarını bilgilendirmek, siyasi baskıları azaltmak olarak sıralanabilir (Higgins ve Coffey, 2016: 18).

Şekil 1: Kurumsal Raporlamanın Evrimi

Kaynak: Karğın vd., 2013: 31.

2.1. Finansal Bilgilerin Raporlanması

Ekonomik hayatın olmazsa olmazı olan işletmeler, faaliyetlerine kâr elde etmek amacıyla devam etmektedirler. İşletmelerin varlığını devam ettirebilmesi, rakipler karşısında rekabet edilebilirliğinin olması, yatırım kararlarının alınabilmesi için parasal hareketlerinin kaydedilmesi, izlenmesi, analiz edilmesi ve bu bilgilerin yorumlanması gerekmektedir.

Muhasebenin işlevleri; işletmede meydana gelen işlem ve olayların kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenerek raporlanması ve yorumlanmasıdır. İşletme ile ilgili bir işlemin muhasebeye konu olabilmesi için parayla ifade edilebilen mali nitelikteki bir işlem olmasının yanında işlemin objektif belgelere dayanması gerekmektedir.

Bilgilerin kaydedilmesi işlevi; finansal olaylar ile ilgili bilgiler toplanarak, belli ilke ve kurallara göre yevmiye defterlerine kaydedilmesidir. Sınıflama işlevi; günlük deftere kaydedilen bilgilerin hesap bazında gruplandırılmasıdır. Özetleme işlevi; defterlere kaydedilen ve sınıflandırılan bilginin kullanıcıların kolay anlayabileceği şekilde açık, anlaşılır olarak raporlanmasıdır. Analiz ve yorumlama işlevi ise, finansal raporlarda yer alan bilgilerin değerlendirilmesi ve bu bilgiler arasındaki ilişkilerin incelenerek çıkarımlarda bulunmaktır.

Sevilengül (2005), Muhasebeyi “bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakların kullanma biçimini, örgütün işlemleri sonucunda bu kaynaklarda meydana gelen artış veya azalışları ve örgütün finansal açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve bunları ilgili kişi ve kuruluşlara ileten bir bilgi sistemi” olarak tanımlamaktadır.

İşletmeyle ilgili tarafların bilgi ihtiyacını karşılayan muhasebe, temel kavramlar, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve uluslararası muhasebe standartları çerçevesinde şekillenmektedir. Temel kavramlar, muhasebe uygulamalarının dayanağını oluşturan temel çıkış noktalarıdır (Sevilengül, 2005: 22). Bu kavramlar, sosyal sorumluluk, kişilik, işletmenin sürekliliği, dönemsellik, parayla ölçülme, maliyet esası, tarafsızlık, tam açıklama, ihtiyatlılık, önemlilik ve özün önceliği kavramlarıdır.

Finansal piyasalar ve işletme arasında bir köprü oluşturan finansal raporlar, piyasa oyuncularına sunulan şeffaf, güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgi sayesinde doğru karar verilmesine olanak sağlamaktadır (Örerler, 2005: 6).

Muhasebe uzmanları tarafından finansal nitelikteki olayların ölçülmesi ve raporlanması için yol gösterici nitelikte olan ilkelere ise genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri denilmektedir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri; gelir tablosu ilkeleri ve bilanço ilkeleri (varlıklara ilişkin ilkeler, yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler, öz kaynaklara ilişkin ilkeler) olarak belirlenmiştir (Erdoğan, 2012: 9-10).

2.2. Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması

Finansal raporların artık tek başına yatırımcının bilgi ihtiyacını karşılayamaması, şirketleri alternatif raporlama yöntemlerine yöneltmiştir. Yatırımcıların ve ortakların şirketin yatırım yapılabilir olup olmaması durumuna karar verebilmesi için risk analizi yapması gerekmektedir. Risk analizinin yapılması ve kurumsal performansın analiz edilebilmesi için finansal bilgiler ve finansal olmayan bilgilerin bir arada incelenmesi gerekmektedir. Böylelikle finansal olmayan bilgilerin raporlanması ile ilgili gönüllü çalışmalar dikkat çekmeye başlamıştır. (Karğın vd., 2013: 29).

Finansal olmayan raporlar şirketlerin şeffaflığını, çevresel ve sosyal alandaki yükümlülüklerini değerlendirip, paydaşların bilgisine sunmaktadır. Her geçen gün daha fazla şirket, sosyal sorumluluk konuları ile ilgilenmekte, şirketin uzun vadeli başarısı için raporlamanın gerekli olduğunu düşünmektedirler (www.tisk.org.tr, 02.04.2017). Bu bağlamda KSS raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması, entegre raporlama kavramlarının önemi her gün geçen artmaktadır.

2.2.1. Faaliyet Raporları

Faaliyet raporları, Türk Ticaret Kanunu ve Gümrük Ticaret Bakanlığının, 28 Ağustos 2012 tarih ve 28395 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan "Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmeliği" ne göre düzenlenen, şirketin profili, kurumsal yapısı ve mali durumu hakkında kamuoyu ve yatırımcıları bilgilendirme amacı taşıyan yıllık raporlama kitabıdır. Halka açık işletmeler, paydaşlarına faaliyetleri hakkında detaylı bilgi sunmak için faaliyet raporları hazırlamaktadırlar (Civelek ve Gökçearslan, 2017: 161).

Uluslararası standartlara göre hazırlanmış olan faaliyet raporları, işletmeler için kurumsal, şeffaf, iyi yönetilebilen bir işletme olmanın göstergesi olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda raporlar, işletmelere misyon ve vizyonlarını yatırımcılara,

çalışanlara ve kamuoyuna anlatabilecekleri bir mecra sunmaktadır (www.assets.kpmg.com, 18.11.2017).

İşletmelerin sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik projeleri önceleri faaliyet raporlarında yer alırken daha sonra KSS raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması ve hem finansal hem de finansal olmayan bilgilerin birlikte yayınlandığı entegre raporlama sürecine doğru evrilmektedir.

2.2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması

İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamasını yerine getirebilmesi için finansal bilgilerin yanında sosyal, ekonomik ve çevresel verileri raporlaması gerekmektedir (Once vd., 2015: 230).

Tablo 1: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Nedenleri

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlamasının Nedenleri	Kaynak
<i>Farklı paydaşlara işletmelerin sorumluluklarını, göstermek amacı</i>	<i>Deegan ve Samkin (2006)</i>
<i>Paydaşların beklentilerine yanıt vermek ve toplumun refahına katkı sağlamak</i>	<i>Morsing ve Shultz (2006)</i>
<i>Paydaşlarla yakın ilişki kurarak, şirketin itibarını ve unvanını korumak.</i>	<i>ReynoldsveYuthas (2008)</i>
<i>Asimetrik bilgiyi azaltarak uzun dönem kârı sağlamak ve paydaş kararlarını vermede katkıda bulunmak</i>	<i>Merki-Davies ve Brennan (2007), Du, Bhattacharya, ve Sen (2010)</i>
<i>Kurumsal baskıyı çeşitlendirmek için</i>	<i>Young ve Marais (2012)</i>

Kaynak: Bonson ve Bednarova, 2015: 184.

Tablo 1’de KSS raporlamasının nedenlerinin bir çerçevesi çizilirken, geleneksel finansal raporlamanın yetersiz kaldığı; işletmenin iç ve dış paydaşlarına şeffaf, güvenilir ve hesap verilebilirlik ilkeleri gereğince, finansal olmayan işletme bilgilerinin sunulması gerekliliği yer almaktadır. Tarafları bilgilendirerek uzun dönemde kârlarını arttırmak isteyen işletmeler, kurumsal sürdürülebilirlik kapsamında raporlama yapmaya başlamışlardır. Önceleri çevresel performansa dayalı çevre muhasebesi gündeme gelmiş daha sonraları günümüzde en çok kullanılan üçboyutlu muhasebe (üçlü raporlama) raporlaması çevresel raporlamanın yerini almıştır (Tüm, 2014: 66).

2.2.3. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Sürdürülebilirlik raporlaması finansal olmayan bilgilerin, gönüllülük esasına dayalı olarak sadece hissedarlara değil aynı zamanda tüm paydaşlara hesap verebilme ilkesine dayalı olarak sunulan raporlardır. Bu raporlama aracılığı ile işletmeler; toplum ve çevre üzerindeki faaliyetlerinin olası negatif etkilerini azaltmak için kendi plan ve projelerini iç ve dış paydaşlarına sunmaya çalışırlar. Finansal raporlamanın kapsamı 1970'li yıllardan itibaren sosyal odaklı olarak değişmeye başlamıştır. İşletmenin mali durumunu gösteren tablolar dışında bilgi vermeyi amaç edinen bu raporlama girişiminin amacı, sosyal verimlilik. 1980'lere gelindiğinde sosyal verimlilik kavramına ilaveten çevresel raporlama kavramı ortaya çıkmış, raporlamanın kapsamı daha da genişletilmiştir. Raporlamaya eklenen çevresel raporlamanın amacı ise, işletme faaliyetlerinden kaynaklanan çevreye olası zararı en aza indirmektir. Faaliyetlerden dolayı meydana gelen atıklar, hava ve su emisyonları çevresel etkinin mutlak seviyesidir. Toplumun çevresel ve sosyal konulardaki bilgiye olan talebi arttıkça, raporların çerçevesi genişletilmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise sürdürülebilirlik raporlaması ve KSS raporlaması aynı teorik altyapıya sahip olmakla birlikte en yaygın kullanılan raporlama şekli olmuş durumdadır. Sürdürülebilirlik raporlaması işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel ilişkileri arasında bir bağlantı sunma amacı taşır (Vartiak, 2016: 177; Onay vd., 2015: 235).

2.2.4. Entegre Raporlama

İşletmenin kârlılığını ölçen finansal raporlar ile birlikte finansal olmayan bilgilerin bütünleşik bir şekilde raporlanması entegre raporlama şeklidir. Entegre raporlama 20. yüzyılda sürdürülebilirlik raporlamasında gelineen nihai noktadır (Gençoğlu ve Aytaç, 2016: 52).

Entegre raporlama, "organizasyonun stratejisi, yönetimi, performansı ile beklentilerine dair maddi bilgileri bir arada toplayan ve organizasyonun içerisinde faaliyet gösterdiği ticari, sosyal ve çevresel ortamı yansıtan, bugün ve gelecekte organizasyonun nasıl değer yarattığını ve hizmetlerini kısa ve öz bir şekilde temsili olarak gösterilmesini sağlayan" raporlama yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Korkmaz ve Topçu, 2015: 3).

İşletmelerin sürekliliğinin tespitine yarayan finansal ve finansal olmayan raporlar yatırımcı ve paydaşlar için büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda entegre raporlama, verilerin birbiri ile bağlantısını kurarak kullanıcılara kolaylık sunmaktadır.

1980 yılında KSS ve çevresel raporlama ile başlayan, finansal olmayan bilgilerin raporlanması endüstrileşmenin verdiği zararlardan dolayı gündeme sıkça gelmiş durumdadır. Türkiye'deki işletmelerin de rekabet derecesinin artması ve küresel pazarlarda aktif rol oynayabilmesi için entegre raporlama büyük önem arz etmektedir (Gençoğlu ve Aytaç, 2016: 55-56).

3. KÜRESEL RAPORLAMA İLKELERİ

İşletmeler 1990'ların başlarında gönüllü olarak sürdürülebilirlik raporlaması yayınlamaya başlamışlardır (Karğın vd., 2013: 30). Bilgi ve iletişimin artması, sınırların ortadan kalkması ve kamunun daha fazla bilinçlenmesi ile işletmelerin faaliyetlerini daha detaylı olarak sunmaları anlayışı benimsenmiştir.

Sürdürülebilirlik raporlarının amacı şeffaflığı arttırmak, marka değerini yükseltmek, yasal gereklilikleri yerine getirmek, rakipleri karşılıklı olarak değerlendirmeye olanak sağlamak, işçilerin motivasyonunu arttırmak ve kurumsal bilgiyi desteklemek ve kontrol etmektir (Hyrsova, 2014: 498). İşletmelerin sosyal sorumluluk amacıyla yayınlamış oldukları raporlar sayesinde, paydaşlar işletme ile ilgili tüm süreçler hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik raporları belli raporlama çerçeveleri esasında hazırlanmaktadır (Kaynak: Önce vd., 2015: 237). Dünya çapında öne çıkan raporlama çerçeveleri, Küresel Raporlama Girişimi (GlobalReporting Initiative - GRI) başta olmak üzere aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Farklı Çerçeveler ile Sürdürülebilirlik Standartları

Yıl	Raporun Adı	Açıklama
1997	Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI)	Ekonomik, sosyal ve çevresel performansa ilişkin ilkeleri belirleyen raporlama, dünya çapında en yaygın kabul gören göstergeleri sunmaktadır. Ekonomik, çevresel ve sosyal raporlamayı bir bütün olarak ele alan raporlama işletmeler için sürdürülebilirlik rehberi oluşturmuştur.
1999	AA1000 (Accountability 1000)	İşletmelerin günlük faaliyetlerine tüm paydaşlarını dahil etmesi gerektiğini öngören sosyal ve ahlaki açıdan hesap verilebilirlik ilkeler sunan standartlardır.
2000	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (United Nation Global Compact UNGC)	Bu sözleşmede, şirketlerin etki alanları kapsamında insan hakları, çalışma standartları, çevre ve yolsuzlukla mücadele kapsamında ilkeleri benimseyip ona göre hareket edilmesini gerektiren ilkeleri içermektedir. New York
2000	İlerleme Bildirimi Raporlaması (Communication on Progress – COP)	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesinin 10 prensibini referans alır.
2000	OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri (The OECD Guidelines for Multinational Enterprises)	Hükümetler tarafından çok uluslu işletmelere uluslararası standartlara uygun bir şekilde faaliyetlerine devam etmesi için ilkeler sağlamaktadır. Sürdürülebilirliği sağlamak için şirketlerin, faaliyetlerde bulunduğu toplumun hükümet politikaları ile uyumunun sağlanması amacıyla taşımaktadır.
2006	IFC Performans Standartları (IFC Performance Standards)	Sosyal ve çevresel değerlendirmede, risklerin yönetilmesine dair ilkeler yer almaktadır.
2008	Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project CDP)	Raporlamanın temel maddeleri, iklim değişikliği, ormanların tahribatı, tedarik zincirlerinin çevresel riskleridir.
2010	Entegre Raporlama (Integrated Reporting IR)	Entegre raporlama bir diğer adı ile bütünleşik raporlama, işletmenin finansal olan bilgileri ile finansal olmayan bilgiler arasındaki bağlantıyı tanımlar.
2010	ISO 26000	Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen sosyal sorumluluk kavramının tamamlayıcısı olan SA 80000 standardı olarak bilinen ISO 26000, tüm kurum ve kuruluşların kullanabileceği bir standarttır. 1998 de yayınlanan SA 8000 standardı, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere kadar tüm ülkelerin yararlanabileceği bir klavuzdur.

Kaynak: Once vd., 2015: 237-238.

3.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)

İlk standartları 2000 yılında yayınlanan GRI, yıllar içerisinde değişiklik göstererek dünyada en yaygın şekilde kullanılan sürdürülebilirlik raporlama standardı olmuştur. Farklı işletme ölçekleri ve farklı diller dikkate alınarak geliştirilen GRI'nin tüm sektörlerin kullanımı için, uygun bir yapısı bulunmaktadır (Onay, 2015: 117).

90'dan fazla ülkede kullanılan standartların iki faaliyeti bulunmaktadır. Bunlardan ilki; sürdürülebilirlik raporlaması standardı hazırlamak. İkincisi ise işletmelerin sürdürülebilirlik değerini arttırmak için, ödeme yükümlülüklerini, ürünlerini ve ortaklarının arasındaki ilişkilerin geliştirilmesidir.

Tüm dünyada çeşitli sektörler arasında kullanılan GRI raporlama standartları, sürdürülebilirlik raporlarının şeffaf olması için gereken özeni göstermektedir. Raporların içeriklerinin ve niteliklerinin belirlenmesine ilişkin ilkeler mevcuttur. Kuruluşların ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarını gelişimlerini izlemek, değerlendirmek ve performansları iyileştirmeyi hedeflemektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlik performanslarının bölgesel ya da küresel seviyede ne gibi katkılarının olduğu da değerlendirme kapsamındadır (www.globalreporting.org, 02.05.2017).

3.2. AA1000 (Accountability 1000)

Sürdürülebilir kalkınma için muhasebe standartları, 1999 yılında ilk kez AA1000 Muhasebe Standartları olarak yayınlanmıştır. Muhasebe, işletme performansının, ürünlerinin, karar ve planların hakkında şeffaflık ve sorumluluk ilkesi gereğince bilgilerin paydaşlara sunulmasıdır. Aynı zamanda işletme kararlarının, yapılan eylem ve performanslarının paydaşlar için anlaşılabilir ve açık bir şekilde raporlanması, sürdürülebilirliğin tanımlanmasını, anlamak için geliştirilmiş standartlardır. Temel kuralları ise şöyledir; (1) kapsamlı, anlayışa odaklı, ilgili konulara yanıt veren, paydaşların ilgi ve endişelerini konu alan bir strateji kurmak (2) ilişkili olduğu işletmelerin performans ve stratejilerini yönetebilecek amaç ve stratejiler geliştirmek (3) strateji, amaç, standartlar hakkında güvenilir bilgi sunmak. Bu prensiplerle birlikte standardın amacı ise işletmenin ekonomik, çevresel ve sosyal performansları olan sürdürülebilirlik konuları hakkında bilgi sunmak, uzun dönem finansal raporlar hakkında bilgi sunmak ve ardından işletmenin strateji ve performanslarını, hedeflerini paydaşlara açıklamak olarak özetlenmiştir (www.accountability.org, 03.07.2017).

42

3.3. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN-Global Compact)

26 Haziran 2000'de kurumsal sorumluluk ve sürdürülebilirlik kapsamında farklı girişimleri evrensel ilkeler belirlemek üzere, New York'ta Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi ilan edilmiştir. Kamu ve özel sektörün katılımına açıktır. Devamlı rekabet içindeki iş dünyasına ortak bir kalkınma kültürü oluşturmak için, evrensel ilkeler benimseyen sürdürülebilirlik yaklaşımıdır.

2000 yılında ilkeler kabul edilemeden bir yıl önce, 31 Ocak 1999 tarihinde düzenlenen Dünya Ekonomik Forum'unda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan "Binyıl Kalkınma Hedefleri" doğrultusunda, iş dünyası liderlerini, şirketleri ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirecek olan, on evrensel ilkesi bulunan sözleşme

altında buluşmaya davet etmiştir (www.sabanci.com, 01.03.2017). Sözleşmenin içeriği ve maddeleri ise şu şekildedir; (www.unglobalcompact.org, 01.03.2017).

10 temel ilke 4 ana başlık altında incelenmektedir.

İnsan Hakları

- 1) İş dünyası insan haklarına saygı göstermeli ve destek olmalıdır,
- 2) İş dünyası insan hakları suç ihlallerinde bulunmamak için gereken önlemleri almak ve insan haklarına uygun davranmalıdır,

İş Gücü

- 3) İş dünyası sendika, toplu sözleşme, örgütlenme haklarına saygı duymalıdır,
- 4) Zorla çalıştırmanın ortadan kaldırılması için, emek sarf edilmelidir,
- 5) Küçük işçi (çocuk işgücü) çalıştırılmak ortadan kaldırılmalıdır,
- 6) İşe almada her türlü ayrımcılık ortadan kaldırılmalıdır,

Çevre

- 7) İş dünyası çevre ile ilgili oluşabilecek sorunları önlemelidir,
- 8) İş dünyası çevre bilincini ve sorumluluk düzeyini arttırmalıdır,
- 9) İş dünyası çevre dostu teknolojilerin üretilmesi, kullanılması ve yaygınlaştırılması üzerine çalışmalıdır.

Yolsuzlukla Mücadele

10) İş dünyası rüşvet ve haraç dahil her türlü yolsuzluğun ortadan kalkması için mücadele etmelidir.

3.4. OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri

OECD Çokuluslu İşletmeler Genel İlkelerinde; OECD'ye üye olan ve faaliyetlerini kendi sınırlarının ötesine taşıyan çok uluslu işletmelerin, ticari ilişkilerinde sorumlu davranmaları gerektiği, faaliyette bulunduğu ülkenin politikaları ile uyumlu şekilde hareket etmesi gerektiği ilkeleri yer almaktadır (www.tisk.org.tr, 13.03.2017).

27 Haziran 2000 yılında yayınlanan bu genel ilkeler, tavsiye niteliğindedir ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmaya, çok uluslu işletmelerin katkısının artırılması amaçlanmaktadır (Aktan, 2007: 8).

Genel İlkeler

1) Çok uluslu işletmelerin ilkelere uymasında hiçbir hukuksal yaptırım olmamakla birlikte, gönüllülük esasına dayanmaktadır. İlkeler yalnızca tavsiye niteliğindedir.

2) Çok uluslu işletmeler sınırları dışında faaliyet gösterdikleri her ülkede, ülkelerin kendi yasal prosedürleri ile çatışmamalı, ülkelerin prosedürlerine uyumlu şekilde çalışmalıdırlar. Aynı zamanda uluslararası işletmecilik küresel bazda faaliyet alanı gerektirdiği için uluslar arası işbirliği önem arz etmektedir.

3) OECD Genel İlkeleri çok uluslu şirketlerin tüm ülkelerdeki kuruluşlarına (ana ülke/ yerli ülke) yöneliktir.

4) Genel ilkeler çok uluslu ve yerli işletme arasındaki uygulama farklılığını ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

5) OECD Genel İlkelerinin hiçbir hukuksal yaptırımı olmaması ve gönüllülük esasına dayalı olmasının yanında, ilkeleri kabul eden çok uluslu işletmelerden Genel İlkelere mümkün olan en geniş çapta uyulması beklenmektedir.

6) OECD Genel İlkeleri kabul eden hükümetler, faaliyette bulunduğu ülkeye zarar verecek şekilde, yatırım yapılan ülkeye avantajları sorgulatacak şekilde kullanmamalıdırlar.

7) Çok uluslu işletmeler faaliyette buldukları ülkenin, faaliyet koşullarını belirleme hakkına sahiptirler. Çok uluslu işletmelerin birbirleri ile çelişen amaçları olduğu zaman uluslararası işbirliği ile sorunlar giderilecektir.

8) OECD Genel İlkelerini imzalayan çok uluslu işletmelerden hukuka ve sözleşme hükümlerine uyulması beklenmektedir.

9) Çok uluslu işletme ve ev sahibi ülke arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü için uluslararası mekanizmaların kullanılması daha uygundur.

10)OECD Genel İlkelerini imzalayan hükümetler, ilkeleri tanıtmalıdır ve ilkelerin yorumlanması, gözden geçirilmesi için danışma meclisleri olmalıdır (www.oecd.org, 03.01.2017).

Genel Politikalar

1)Birden çok ülkeden faaliyette bulunan uluslararası işletmeler sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla, ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe dikkat etmelidirler.

2)Faaliyette bulunulan ya da yatırımın gerçekleştiği yabancı ülke halkının haklarına saygı gösterilmeli, çok uluslu işletme yükümlülüklerini ve taahhütlerini yerine getirilmeli, faaliyetlerden etkilenen ülkenin insan haklarına saygı göstermelidirler.

3)Çok uluslu işletmelerin dış piyasada faaliyette bulunup kârlarını arttırmasına ilaveten, ev sahibi ülke halkına pozitif katkı sağlamaya teşvik edilmelidirler.

4)Ev sahibi ülke halkı için, istihdam yaratarak beşeri sermayenin oluşumunu teşvik etmelidirler.

5)Çevre, sağlık, güvenlik gibi konularda var olan yasa ve düzenlemeler içinde makul olmayan istisnai yaptırımları kabul etmekten sakınmalıdırlar.

6)Kurumsal yönetim uygulamaları savunulmalı, desteklenmeli ve de gelişmesi sağlanıp uygulanmalıdır.

7)Çok uluslu işletme ile ev sahibi ülke arasında, karşılıklı güven ilişkisi geliştiren yönetim sistemleri benimsenmelidir.

8)Şirket, politikalarını çalışanlarla paylaşmalıdır.

9)OECD Genel İlkelerine, işletmenin politikalarına aykırı uygulamaların gerçekleştiğini ihbar eden çalışanlara ayrımcı tutum gerçekleştirmekten kaçınılmalıdır.

10)İşletmenin tüm fonksiyonlarının, Genel İlkeler ile uyumlu olması teşvik edilmelidir.

11)Faaliyette bulunulan ülkenin politikası ile çatışacak davranışlardan uzak durulmalıdır (www.oecd.org, 03.01.2017).

OECD tarafından yayınlanan genel ilkeler kapsamında; çok uluslu şirketler faaliyette bulunduğu ülkelerin çıkarlarına ters hareket etmemek, ülkenin hukuk ve politikası ile çatışan kararlar almamak, sürdürülebilirlik ekseninde faaliyetlerde bulunmak durumundadırlar (Aktan, 2007: 9).

3.5. IFC Performans Standartları

Uluslararası Finans Kurumu'nun (IFC) sürdürülebilirlik çerçevesi, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik taahhütleri sunmaktadır. IFC'nin sürdürülebilirlik çerçevesi üç kategoriden oluşmaktadır. Birincisi, IFC'nin çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilirlik çerçevesini, sürdürülebilirlikteki etkin rolünü, gelecek beklentilerini yansıtan çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik politikasıdır. İkincisi, risklerin belirlenmesi ve ölçülmesi ve sürdürülebilir kalkınma için risk ve engellerin ortadan kalkması gibi performans standartlarını içerir. Üçüncüsü ise, bilgiye erişim politikasıdır (www.oecd.org, 03.01.2017).

3.6. Karbon Saydamlık Projesi (CPD)

Karbon saydamlık projesi; 2000 yılında işletmelerin, yatırımcıların ve devletlerin küresel ısınma ve iklim değişikliği tehdidine karşı tedbirli olmaları, gereken önlemleri almaları amacıyla bilgi toplama ve paylaşma amacını gütmektedir. Karbon saydamlık projesi kapsamında ele alınan iki önemli kriter mevcuttur. Bunlardan birincisi; sera gazı salınımını azaltmaktır. İkincisi ise iklim değişikliğini kamuoyu ile paylaşmaktır. Şirketler ve devletler CDP sayesinde karbon emisyonlarını azaltma hedefleri koymaktadırlar (www.tisk.org.tr, 02.04.2017).

3.7. ISO 26000

Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) tarafından 2010 yılında yayınlanan ISO 26000, gönüllülük esasına dayalı olarak işletmeler, şirketler ve de aynı zamanda faaliyet alanı ve büyüklük fark etmeksizin bütün kamu, özel sektör kurum ve kuruluşlar için ilkeler sunmaktadır. ISO 26000'in amacı, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmektir (www.tisk.org.tr, 13.03.2017).

ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Klavuzu, gönüllülük esaslı olan raporlama standardı; şirketlere, tüm kurum ve kuruluşlara sürdürülebilirlik, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi konularda yardımcı olmaktadır (Hoşnut, 2015: 131-132). Sorumluluk klavuzu aynı kaynakların verimliliği ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarının karşılanması

için sosyal sorumluluk kavramını, küresel anlamda herkes tarafından kabul edilebilir bir tanım olarak sunmak ve bu bilinci yerleştirmeyi amaçlamaktadır (Topçu ve Korkmaz, 2015: 11).

ISO 26000'de yer alan başlıca konular şu şekildedir; örgütsel yönetim, insan hakları, çalışma şartları, çevre, adil işletme uygulamaları, tüketici ile ilgili konular, toplumsal konular (www.tisk.org.tr, 13.03.2017).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kurumsal raporlama, finansal ve finansal olmayan bilgilerin tüm paydaşlara sunulmasıdır. Finansal bilgilerin yayınlanma zorunluluğu ile başlayan raporlama süreci, 1980'lerden sonra sosyal sorumluluk kavramının literatüre girmesi ile birlikte, sosyal sorumluluk raporlaması, kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve nihai haliyle entegre raporlama olarak süregelmiştir. Sosyal sorumluluk kavramı literatüre girmeden önce işletmeler salt karlılıklarını açıklayan finansal tablolarını paydaşlarına ve halka sunmaktaydılar. Fakat 1980'lerde artan sosyal ve çevresel bilinç ile birlikte, işletmeler finansal olmayan bilgilerini (sosyal, çevresel, yönetimsel) yayınlamak durumu ile karşı karşıya kalmışlardır. Ve bu bağlamda farklı çerçeveler ile ulusal ve uluslararası alanda birbirinden farklı pek çok sürdürülebilirlik raporlaması standardı oluşturulmuştur. Günümüzde en fazla tercih edilen ve uluslararası kabul görmüş raporlama çerçevesi GRI'dir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ç. (2013), "Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye'deki İşletmelerde Uygulanması", (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Aktan, C.C. (2007), "Kurumsal Sosyal Sorumluluk (Uluslararası Kuruluşlar ve Hükümet-Dışı Organizasyonlar Tarafından Sürdürülen Başlıca Girişimler)", Çimento İşveren Dergisi, 21(3): 4-21.
- Aktaş, R. & Kayalidere, K. & Karğın, M. (2013), "Corporate Sustainability Reporting and Analysis of Sustainability Reports in Turkey", International Journal of Economics and Finance. 5 (3): 113-125.
- Altuntaş, C. ve Türker, D. (2012), "Sürdürülebilir Tedarik Zincirleri: Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 14(3):39-64.
- Aras, G. ve Sarıoğlu, G. U.(2015)."Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama", İstanbul: Tüsiad Yayınları.
- Aydın, S. (2015), "Kurumsal Raporlamanın Evrilme Sürecine İlişkin Bir İrdeleme", Mali Çözüm Dergisi, (130): 61-72.
- Bonson, E. and Bednarova, M. (2015)," CSR Reporting Practices Of Eurozone Companies", Spanish Accounting Review.18(2): 182-193.
- Civelek, H. ve Gökçearslan, A. (2017), "Kurumsal Faaliyet Raporlarının Grafik Tasarım Ürünü Olarak İncelenmesi: Aspen Sigorta Holding Örneği", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 52(5): 160-180.
- Çamlıca, Z. & Akar, G. S. (2014), "Lojistik Sektöründe Sürdürülebilirlik Uygulamaları", Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi. 6(11): 100-119.
- Çetin, Ç.K. & Varan, S. & Fışkın, C. S. (2015)," Sürdürülebilirlik Raporlamasında Paydaş Katılımı: Türkiye'deki Firmaların Analizi", Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi. 6(1): 9-35.
- Eccles, Robert G. And Serafeim, G. (2014), " Corporate and Integrated Reporting : A Functional Perspective", Harvard Business School (Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2388716>).
- Erdoğan, N. (2012), Genel Muhasebe, Muhasebeye Giriş, Bilgi İşlem ve Muhasebe Süreci, Gelirler ve Giderler (ss. 2-20, 128-150), Editör: Melih Erdoğan. Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayını.
- Eş, A. (2008), "Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Farneti, F. ve Guthrie, J. (2009), "Sustainability Reporting by Australian Public Sector Organisations", Accounting Forum. 33: 89-98.
- Gençoğlu, Ü.G. ve Aytaç, A. (2016)," Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları", Muhasebe ve Finansman Dergisi, 72 (10): 51-66.
- Higgins, C. And Coffey, B. (2016), "Improving How Sustainability Reports Drive Change: A Critical Discourse Analysis", Journal Of Cleaner Production, 136: 18-29.
- Hoşnut, S. (2015),"Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Söylem", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (40): 119-136.
- Hyrsova, J. (2014), "Sustainability Reporting – A Review Of Trends And Situation In CR", The 8. International Days of Statistics and Economics, Prague, 11-13 Eylül 2014.
- Sevilengül, O. (2005). Genel Muhasebe. 12. Baskı. Gazi Kitabevi. Ankara
- Karğın, S. & Arıcı, H. & Aktaş, H. (2013), "Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi.
- Onay, A. (2015), "Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporlaması", Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi. 3(3).

- Once, S. & Onay, A. & Yesilcelebi, G. (2015), "Corporate Sustainability Reporting And Situation In Turkey", Journal of Economics, Finance and Accounting, 2(2): 230-252.
- Örerler, E.O. (2005), "Finansal Değerlendirme Açısından Finansal Tabloların Şeffaflığı", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, (5): 1-8.
- Ross, R. B. & Pandey, V. & Ross K. L. (2015), "Sustainability and Strategy in U.S. Agri-Food Firms: An Assessment of Current Practices", International Food and Agribusiness Management Review, 18(1): 17-48.
- Tek, N., ve Y. Gümüş (2006), "Finansal Hizmetler Sektöründe Finansal Olmayan Performans Ölçümlemesi: Japon Bankaları Örneği", Muhasebe ve Denetime Bakış, 19: 1-27.
- Topçu, M.K. ve Korkmaz, G. (2015), "Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme", Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30(1): 1-22.
- Tüm, K. (2014), "Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Muhasebeye Yansımaları: Sürdürülebilirlik Muhasebesi", Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 5 (1): 58-81.
- Usul, H. ve Bekçi, İ. (2001), "Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Bilgi Sisteminin Sermaye Piyasasında Etkinliğinin Analizi", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2(1): 67-79.
- Vartiak, L. (2016), "CSR Reporting Of Companies On A Global Scale", 3. Global Conference on Business, Economics, Management and Tourism, İtalya, Roma 26-25 Kasım 2015.

İnternet Kaynakları

5. ULUSLARARASI ETİK ZİRVESİ. (2015). 5. Uluslararası Etik Zirvesi. http://www.etikzirvesi.com/Files/KK_Etik%20Zirvesi%202015%20Moderat%C3%B6r%20ve%20Panelist%20Dosyas%C4%B1.pdf, (27.04.2017).
- DOW JONES SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİ - CDP TURKEY. http://cdpturkey.sabanciuniv.edu/sites/cdpturkey.sabanciuniv.edu/files/dow%20jones%20s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20endeksi_1.pdf, (21.03.2017).
- G3 GUIDELINES - GLOBAL REPORTING INITIATIVE. (2013). Sustainability Reporting Guidelines. <https://www.globalreporting.org/resource/library/Turkish-G3-Reporting-Guidelines.pdf>, (02.05.2017).
- HERKES İÇİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK PROJESİ. (2016). Herkes İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Projesi. <http://tisk.org.tr>. <http://tisk.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/CSR.pdf>, (02.04.2017).
- HERKES İÇİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK PROJESİ. (2016). Herkes İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Projesi. <http://tisk.org.tr>. <http://tisk.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/CSR.pdf>, (02.04.2017).
- İŞVEREN ÖRGÜTLERİ İÇİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK (KSS) REHBERİ. (2014). İşveren Örgütleri İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi. https://tisk.org.tr/tr/eyayinlar/340_isveren_organizasyonlari_icin_ku/pdf_340_isveren_organizasyonlari_icin_ku.pdf, (13.03.2017).
- KPMG 2015 KURUMSAL SORUMLULUK RAPORLAMASI ARAŞTIRMASI. (2015). Değişen Akımlar. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2016/11/tr-kpmg-2015-kurumsal-sorumluluk-raporlamasi-arastirmasi.pdf>, (02.05.2017).
- OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) (2016). <https://www.oecd.org/sd-roundtable/papersandpublications/The%20Evolution%20of%20Corporate%20Reporting%20for%20Integrated%20Performance.pdf>, (03.01.2017).
- STANDARDS-ACCOUNTABILITY. (2016). AA 1000. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:TryRYgjlJ48J:https://www.accountability.org/wp-content/uploads/2016/10/AA1000APS_english.pdf+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (03.07.2017).